

Цилюрик Р. А.,
кандидат юридичних наук, асистент кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРАВОВА ОХОРОНА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ ОРГАНІЧНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Новий Європейський зелений курс (ЄЗК) визначає, як Європейському Союзу стати до 2050 року кліматично нейтральним, та передбачає досить амбітні цілі, зокрема, перехід ЄС на органічне виробництво до 25 % до 2030 року, зменшення використання пестицидів на 50 %, збільшення площ під лісами та повернення втрат біорізноманіття.

Станом на 1 січня 2019 року 68,5 % території України займають землі сільськогосподарського призначення. При цьому країна має один із найбільших показників у світі за розораністю земель – 54 % території. Щодо лісів, за різними джерелами, вони займають 14,5 – 16 % території України, в той час як у ЄС ця цифра сягає 43 %. Не зменшується небезпека наслідків від суцільної вирубки лісів в Україні. Тож у цьому питанні, як і в розширенні меж охоронних та заповідних територій Україні має взяти чіткий орієнтир до цілей ЄС. У 2021 році ЄС планує виділити на просування органічної продукції на ринки близько 40 млн євро. Тим часом в Україні за площею земель, зайнятих під органічним виробництвом, не досягає й 1 %. Відсутня й державна підтримка виробників та стимулювання розвитку органічного землеробства [1]. Окреслений європейський курс має розгалужену інституційну складову, серед яких пакт нормативних актів, який спрямований на приведення політики ЄС у відповідності з науковим консенсусом та закріпiti принципи сталості й солідарності у європейському праві.

З огляду на вказані показники єдиним методологічно правильним шляхом збереження природних ресурсів при веденні сільськогосподарства є органічне виробництво, зокрема, органічне землеробство. Сутність категорії органічного сільського господарства

встановлено на доктринальному рівні. Так, Т. В. Курман, надаючи визначення цього поняття, трактує його як одну з «...альтернативних ведення сільськогосподарського виробництва становить собою новітню, адаптовану до навколишнього природного середовища систему господарювання, яка виходить із цілісного підходу та полягає у такому веденні сільськогосподарського виробництва, за якого забезпечується його сталий розвиток для забезпечення потреб теперішнього й майбутніх поколінь людей в органічній продукції рослинництва, тваринництва, аквакультури й агролісівництва» [2, с. 313, 314]. Тож агролісівництво також може виступати однією із галузей органічного виробництва.

Основними правовими формами використання лісових ресурсів у сільському господарстві І. С. Сюйва називає: 1) використання лісових ресурсів у сільськогосподарському виробництві як різновид інтеграції сільського та лісового господарства з метою зменшення монофункціональності агросектору України; 2) використання лісових ресурсів для потреб сільського господарства як один із способів забезпечення збалансованого розвитку агроландшафтів та підвищення урожайності сільськогосподарських культур, а також як окремий напрям диверсифікації сільськогосподарського виробництва. При цьому, з позиції І. С. Сюйви, підставами та умовами здійснення виробниками сільськогосподарської продукції суб'єктивних прав у сфері використання лісових ресурсів у сільському господарстві є: 1) суб'єкт має бути наділений необхідною правосуб'єктивністю у сфері виробництва сільськогосподарської продукції; 2) суб'єкт має набути правовий статус лісокористувача, що передбачає використання лісових ресурсів на законних підставах (право постійного користування, оренди тощо); 3) дотримання вимог, обмежень та заборон, встановлених аграрним, земельним, екологічним, природоресурсним законодавством щодо користування лісовими ресурсами. Перелік таких вимог, обсяг обмежень тощо визначається з урахуванням виду сільськогосподарського виробництва (традиційне чи органічне), особливостей географічного розташування лісів, екологічного та лісогосподарського стану лісів та інших показників» [2, с. 15, 16]. Якщо мова йде про використання вказаних ресурсів при здійсненні органічного землеробства, то в такому випадку зазначений перелік доповнюється

такою умовою, як набуття статусу оператора органічного сільськогосподарського виробництва, а також дотримання відповідних землеохоронних заходів згідно Закону України «Про охорону земель» та інших норм природоохоронного законодавства.

Відтворення лісів здійснюється шляхом їх відновлення й лісорозведення (ч. 2 ст. 79 Лісового кодексу України). Відтак, важливе зауваження зробила Т. В. Лісова, що досягнення оптимальної лісистості як мети відтворення лісів досягається завдяки відновленню деградованих і малопродуктивних земель сільськогосподарського призначення шляхом їх консервації на конкретний термін. Відновлення земель сільськогосподарського й лісогосподарського призначення спрямоване на забезпечення їх використання як основного засобу виробництва у сільському й лісовому господарстві [3, с. 99, 101]. Як уявляється, методи ведення органічного землеробства сприяють найбільш ефективному та швидкому відновленню відповідних земельних ділянок.

Список використаних джерел:

1. Шор К. Зелена «виделка». Чи готова Україна підтримати нову аграрну політику ЄС? AgroPortal. 21 верес. 2021.
2. Сюйва І. С. Правове регулювання використання лісових ресурсів у сільському господарстві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06. Київ, 2017. 19 с.
3. Курман Т. В. Теоретико-методологічні засади правового забезпечення сталого розвитку сільськогосподарського виробництва: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.06; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. Харків, 2019. 487 с.
4. Лісова Т. В. Правове забезпечення відновлення земель: теоретичні і практичні проблеми: монографія. Харків: Юрайт, 2020. 396 с.